

Rīgā

26.02.2021. Nr. LPA 1.8.-6

**Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un
korupcijas novēršanas komisijas
Lobēšanas atklātības likuma izstrādes
darba grupai**

*Komentāri par interešu pārstāvniecības
atklātības regulējuma pamatprincipiem*

Biedrība "Latvijas Pilsoniskā alianse" (turpmāk – LPA) ir iepazinusies ar Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas Darba grupas lobēšanas atklātības likuma izstrādei sagatavoto dokumentu "Interešu pārstāvniecības atklātības regulējuma pamatprincipi. Publiska apspriešana pirms likumprojekta izstrādes Saeimā" (turpmāk – Dokuments).

LPA atzinīgi vērtē Saeimas iniciatīvu izstrādāt interešu pārstāvniecības atklātības regulējumu, kas mūsu ieskatā ne tikai veicinātu atklātību lēmumu pieņemšanas procesā, bet arī sabiedrības uzticēšanos publiskajai pārvaldei un pilsoniskajai sabiedrībai, kas iesaistās interešu pārstāvniecības procesos. Būtiski, lai regulējums veicina arī dažādu sabiedrības grupu pārstāvniecību lēmumu pieņemšanas procesā, nodrošinot, ka lēmumi netiek pieņemti šauru interešu labā, vai arī tikai ekonomisko interešu grupu labā, nesabalansējot intereses ar sabiedrisko labumu.

Dokumentā norādīts, ka "Likuma mērķis ir nostiprināt interešu pārstāvību kā demokrātiskas sabiedrības principu, kas nodrošina atklātu un godīgu dažādu interešu pārstāvību publisku lēmumu pieņemšanā. Likums dos iespēju iedzīvotājiem un citām interešu grupām sekot līdzī interešu pārstāvju darbībām". LPA ieskatā, lai sasniegtu likuma mērķi, nepieciešams:

- izstrādāt un praksē ieviest interešu pārstāvniecības atklātības regulējumu (kas tiktu izpildīts līdz ar plānoto likumu);
- radīt efektīvus praktiskos risinājumus, kā veicināt atklātību, tai skaitā interešu pārstāvniecības reģistru;
- veicināt visu iesaistīto pušu izpratni par atklātības jautājumiem;
- radīt labvēlīgus priekšnosacījumus dažādu sociālo grupu pārstāvniecībai lēmumu pieņemšanas procesā.

Attiecībā uz praktiskajiem risinājumiem, vēršam uzmanību, ka vairākās diskusijās ar biedrību un nodibinājumu pārstāvjiem, tai skaitā 2021. gada 19. februārī Latvijas Pilsoniskā alianse organizētajā sarunā, kurā piedalījās arī Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas Darba grupas lobēšanas atklātības likuma izstrādei locekļi: Inese Voika, Saeimas deputāte, Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas Darba grupas lobēšanas atklātības likuma izstrādei vadītāja, Inese Tauriņa, "Sabiedrība par atklātību – Delna" direktore, Līga Stafecka, "Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS" vadošā pētniece, Inese Kuške, Valsts kancelejas Konsultante labas pārvaldības jautājumos, tika pārrunāti iespējamie praktiskie risinājumi, kas skar interešu pārstāvniecības jeb lobija reģistru un informācijas publicēšanas prasības.

Biedrību un nodibinājumi pārstāvji atbalsta atklātības veicināšanu publiskajā un nevalstiskajā sektorā, un daudzām organizācijām jau šobrīd ir ieviesti labas pārvaldības principi, kuru vidū ir ētikas un atklātības nosacījumi, jo pilsoniskajai sabiedrībai pieaugot pilnvarām un ietekmes spējām, būtiska ir sabiedrības un biedru uzticēšanās. Piemēram, LPA ir izstrādājusi un ieviesusi savā darbībā Biedrību un nodibinājumu ētikas kodeksu un Biedru politiku, kas ietver virkni pavadošo dokumentu, tai skaitā interešu konfliktu novēršanas vadlīnijas un deleģēto pārstāvju izvirzīšanas un pārstāvniecības kārtība. Tāpat ir izstrādātas ētiskā finansējuma vadlīnijas. Un lai veicinātu darbības un pārvaldes struktūras caurskatāmību un atklātību, LPA tīmekļa vietnē un citviet komunikācijas kanālos tiek publicēta informācija par veiktajām aktivitātēm, sagatavoto viedokli, interešu pārstāvniecību un gadījumos, ja LPA darbinieku ekspertīze tiek segta no ārēja finansējuma (projekta), tas tiek norādīts.

Tomēr biedrību un nodibinājumu pārstāvji pauž bažas, vai un kā jaunais regulējums radīs administratīvo slogu (reģistrs un publicēšanas prasības). Tāpēc turpmākajā likumprojekta izstrādes procesā aicinām izvērtēt, kā praksē ieviest:

- **vienas pieturas aģentūras principu** attiecībā uz interešu pārstāvniecības reģistru. Šobrīd biedrībām un nodibinājumiem jāsniedz dati par to darbību, amatpersonām un finansēm kā minimums Uzņēmumu reģistrā, ik gadu biedru kopsapulcei, revidentiem, Valsts ieņēmumu dienestā gada pārskats un sabiedriskā labuma organizācijas atskaite (ja ir sabiedriskā labuma statuss), papildus atskaites finansētājiem, kas ir arī valsts un pašvaldību iestādes, komercbankām, kas veic klientu izpēti. Tāpat Finanšu ministrija plāno izstrādāt jaunu portālu, kur biedrībām un nodibinājumiem publicēt informāciju par savu darbību. Pirmsšķietami pieņemam, ka reģistra turētājs varētu būt Uzņēmumu reģistrs, ja tiktu rasts risinājums par informācijas apmaiņu ar Valsts ieņēmumu dienestu un citu iestāžu uzturētajām datubāzēm, kurās mēdz būt aktuālākā informācija, piemēram, kas tiek iesniegta ar gada pārskatiem. Tomēr aicinājums rast iespēju, ka biedrībām un nodibinājumiem ir iespēja sniegt informāciju, kas pēc satura un būtības ir vienāda, vienuviet. Tas mazinātu administratīvo slogu gan informācijas sniedzējiem, gan informācijas saņēmējiem, kuriem galu galā būtu informāciju jāmeklē dažādās sistēmās;
- nevalstiskā sektora ieskatā, būtu svarīgi, lai valsts pārvaldes politiskā un administratīvā vadība (valsts sekretāra vai viņu aizvietošanas līmenis) publiskotu savu **darba kalendāru**, kurā būtu norādītas tikšanās, kas attiecināmas uz lobēšanu. Šādi būtu iespējams izvairīties no interešu konfliktiem, piemēram, ekonomisko interešu pārstāvju tikšanos gadījumā;
- kā atsevišķs, bet ne mazāk nozīmīgs aspekts, ir izvērtēt **individuālo personu (lobistu)** reģistrēšanu, un, iespējams, atsevišķa NACE koda ieviešana;
- jāņem vērā, ka fizisko personas **dati ir sensitīvi** un aizsargājami, tāpēc jārada risinājums, kā biedrībām un nodibinājumiem nodrošināt atklātību, vienlaikus nepieļaujot iespēju trešajām personām saņemt aizsargājamus datus;
- informācijas publicēšana par interešu pārstāvniecības aktivitātēm jeb **informācijas publicēšana par interešu pārstāvja un lēmuma pieņēmēju kā obligātu noteikt publiskās pārvaldes pusē**, jo biedrībām un nodibinājumiem, it īpaši mazām organizācijām, tas var radīt pārlielu lielu vai neizpildāmu administratīvo slogu. Lai gan šādas informācijas publicēšana ir svarīgs atklātības princips, vēršam uzmanību, ka daudzām organizācijām var nebūt šādas kapacitātes, tāpat daudzām organizācijām nav pat tīmekļa vietnes, kur šo informāciju publicēt;

- ņemot vērā, ka atklātības un atbildības politikas izstrāde un ieviešana prasa specifiskas profesionālās prasmes, nepieciešams, ka tiek nodrošinātas šādu politiku paraugi (piemēram, ētikas kodekss), ko var izmantot biedrības un nodibinājumi. Vēršam uzmanību, ka 2021.gadā iniciatīvas “Sabiedrības līdzdalība – atslēga demokrātijas nākotnei” ietvaros, kuru Latvijas Pilsoniskā alianse īsteno sadarbībā ar Valsts kanceleju un Islandes iedzīvotāju fondu, tiek organizēta domnīca “**Atbildība un caurskatāmība pilsoniskās sabiedrības sektorā**”. Domnīcas ietvaros plānots skatīt biedrību un nodibinājumu atklātības un atskaitīšanās jautājumus, veicinot caurskatāmību sektorā, vienlaikus meklējot risinājumus, kā atvieglot atskaitīšanās procedūras (vienotas atskaites, vienkopus pieejama informācija sabiedrībai, donoriem, uzraugošām iestādēm, bankām). Iespējams, šīs domnīcas ietvaros var skatīt arī par interešu pārstāvniecības atklātības pamatprincipu ieviešanas jautājumus;
- **atklātība veicināma ārpus interešu pārstāvniecības atklātības regulējuma**, kā piemēram, Pašvaldību likumā. Latvijas Pilsoniskā alianse 2020. gada rudenī rīkoja diskusijas ar reģionu pārstāvjiem, kas uzsvēra, ka būtiski, lai pašvaldības ir atvērtas, to darbība ir caurspīdīga par sabiedrības iesaisti un finansējuma izlietojumu. Būtiski pašvaldībām publicēt detalizētu informāciju par pašvaldību tēriņiem, iespējamiem interešu konfliktiem, lai novērstu šaubas par valsts amatpersonu lēmumu pieņemšanas objektivitāti un to darbību sabiedrības interešu labā. Līdzīgi – atklātības jautājumi risināmi likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”.

LPA ieskatā, ne mazāk būtisks jautājums atklātības jautājumam, lai veicinātu dažādu interešu pārstāvību publisku lēmumu pieņemšanā, ir nodrošināt labvēlīgus priekšnoteikumus šādai pārstāvniecībai, nodrošinot pilsoniskajam dialogam līdzvērtīgu statusu sociālajam dialogam. Saeimas paziņojumā, kas pievienots Nacionālais attīstības plānam 2021. - 2027. gadam, nostiprināja šādu valstisku apņemšanos, tomēr nav skaidrs, kā tas praksē izpaudīsies. Nepieciešams izveidot ilgtspējīgu risinājumu tam, lai biedrības un nodibinājumi būtu plašākas iespējas sniegt kvalitatīvus padomus lēmumu pieņēmējiem, un spētu pārstāvēt Latvijas maznodrošinātos, kā arī sociālajā dialogā nepārstāvētās grupas (piemēram, pašnodarbinātos, autoratlīdzību saņēmējus), kuriem jebkura krīzes radīta nestabilitāte var kļūt par nepārvarāmu problēmu. Esošie sabiedrības līdzdalības formāti Latvijā nespēj pilnvērtīgi nodrošināt to sabiedrības grupu interešu pārstāvniecību lēmumu pieņemšanas procesā, kam tā ir nepieciešama visvairāk. Latvijā pielietotais trīspusējais sociālais dialogs neatbilst mūsdienīgu un nākotnes nodarbinātības jaunajām formām un sociālo spēlētāju daudzveidībai, tādēļ ir jāveic reformas pilsoniskā dialoga ieviešanā, lai nodrošinātu mūsdienīgu, dialogu sociāli ekonomiskos jautājumos un līdzdalību visos līmeņos un lēmumu pieņemšanas posmos.

LPA apliecina gatavību sadarboties likumprojekta izstrādes turpmākajā procesā, kā arī labas pārvaldības, tai skaitā atklātības veicināšanu pilsoniskās sabiedrības sektorā.

Ar cieņu,

Direktore

(paraksts*)

Kristīne Zonberga

* Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu

Zonberga 24245580
Kristine@nvo.lv